

Stichting BICSA
t.a.v. de heer E. Meijer
Rootveld 19
9903 CC APPINGEDAM

DATUM	24 september 2024	VERZONDEN OP	25 september 2024
ONS KENMERK	Z/24/434725/DOC-24533225	CONTACTPERSOON	Bianca Elbers
UW KENMERK		CONTACTGEGEVENS	14 0596
ONDERWERP	Brief besluit aanwijzing gemeentelijk monument complex begraafplaats Rusthof en poortgebouw Jukwerderweg 19 Appingedam		

Geachte heer Meijer,

Op 24 mei 2024 heeft u ons een mail verstuurd waarin u verzocht het complex begraafplaats Rusthof en poortgebouw aan de Jukwerderweg 19 te Appingedam aan te wijzen tot gemeentelijk monument.

Besluit

Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Eemsdelta heeft hierop besloten uw verzoek te honoreren en het complex begraafplaats en poortgebouw aan te wijzen tot gemeentelijk monument.

Het college van burgemeester en wethouders kunnen op grond van paragraaf 3 artikel 5 lid 1 een pand, parkaanleg of een archeologisch monument aanwijzen tot gemeentelijk monument. Zij kunnen dit besluiten wanneer het monument van bijzonder belang is voor de gemeente vanwege zijn schoonheid, betekenis voor de wetenschap of cultuurhistorische waarde. Dat het complex begraafplaats en poortgebouw van bijzonder belang is voor de gemeente Eemsdelta, blijkt uit de redengevende omschrijving van het monument (bijgevoegd). Deze omschrijving maakt onderdeel uit van de aanwijzing.

Voorafgaand aan dit besluit heeft het college de Adviescommissie voor Omgevingskwaliteit gevraagd om een waardestellend advies uit te brengen op de aanwijzing tot gemeentelijk monument. Op 27 augustus 2024 heeft de commissie een positief advies gegeven (bijgevoegd). Dit advies is door het college meegewogen bij het besluit om het complex begraafplaats en poortgebouw aan te wijzen tot gemeentelijk monument.

Instandhoudingsplicht

Nu het complex begraafplaats en poortgebouw de status heeft van gemeentelijk monument, heeft de eigenaar ook wettelijk gezien de verplichting om het complex in stand te houden om het te behouden voor de toekomst. Daarom is er een omgevingsvergunning nodig, wanneer beschermde delen van het complex gewijzigd, of (gedeeltelijk) gesloopt worden.

POSTADRES
Postbus 15
9900 AA Appingedam

BEZOEKADRES
Kijk op onze website voor
adressen en openingstijden.

CONTACT
T 14 0596
E gemeente@eemsdelta.nl

eemsdelta.nl

Registratie in het Erfgoedregister

Het complex begraafplaats en poortgebouw aan de Jukwerderweg 19 te Appingedam wordt opgenomen in het Erfgoedregister van de gemeente Eemsdelta. In dit register is een overzicht te vinden van de gemeentelijke monumenten van de gemeente Eemsdelta. De opname zal plaatsvinden nadat de bezwaretermijn is verstreken.

Registratie in het beperkingenregister

Daarnaast zal het complex begraafplaats en poortgebouw als gemeentelijk monument worden geregistreerd in het beperkingenregister bij het Kadaster, ingevolge de Wet Kenbaarheid publiekrechtelijke beperkingen (Wkpb).

Niet eens met dit besluit?

Bent u het niet eens met ons besluit? Dan kunt u binnen zes weken na verzenddatum van dit besluit een bezwaarschrift indienen. U stuurt dit naar:

Gemeente Eemsdelta
College van burgemeester en wethouders
Postbus 15
9900 AA APPINGEDAM.

In uw bezwaarschrift vermeldt u:

uw naam, adres, datum en handtekening;
het besluit waartegen u bezwaar maakt (u kunt een kopie van dit besluit meesturen);
de reden waarom u bezwaar maakt.

Voorlopige voorziening aanvragen

Het indienen van een bezwaarschrift wijzigt niets aan de gevolgen van dit besluit.

Als u de gevolgen van dit besluit tijdelijk wilt stopzetten dan kunt u de rechter vragen een voorlopige voorziening te treffen.

Voor het indienen van een voorlopige voorziening bij de rechtbank stuurt u een kopie van besluit met een kopie van uw bezwaarschrift en een toelichting op uw verzoek naar:

Rechtbank Noord-Nederland
Afdeling bestuursrecht
Postbus 150
9700 AD Groningen.

U kunt uw voorlopige voorziening ook digitaal indienen via de website mijn.rechtspraak.nl. U heeft daarvoor Digid nodig. De rechter neemt uw voorlopige voorziening pas in behandeling als u griffierecht heeft betaald. Op de website mijn.rechtspraak.nl leest u hier meer over.

Met vriendelijke groet,
college van burgemeester en wethouders gemeente Eemsdelta,
namens deze,

Tineke Blokzijl
Waarnemend teammanager Ruimtelijke ontwikkeling en Leefbaarheid

Dit besluit is elektronisch ondertekend.

Redengevende omschrijving gemeentelijk monument

Gemeente: Eemsdelta

Plaats: Appingedam

Adres en postcode: Jukwerderweg 19, 9901 GL

Kad. Gegevens:

Voormalige functie: Poortgebouw en begraafplaats

Huidige functie: Poortgebouw en begraafplaats

Bouwjaar: 1925

Bronnen: Locatiebezoek (14-02-2024 en 18-06-2024); Archief gemeente

Eemsdelta; Informatie van eigenaar; www.beeldbankgroningen.nl;

www.staatineemsdelta.nl; P. de Vries, *Het huisje op de begraafplaats,*

lijkenhuisjes in Groningen, Bedum 2007; Ronald Stenvert, e.a.,

Monumenten in Nederland, Groningen, Zwolle 1998

Inleiding

Algemene BEGRAAFPLAATS met POORTGEBOUW genaamd 'Rusthof' aangelegd in 1925. De aanleg werd ontworpen door de bekende tuinarchitectenfamilie Vroom uit De Punt, vermoedelijk door Jan Vroom jr. De gebouwen zijn ontworpen door de gemeentearchitect J.A. Stevens (1863-1931). Het poortgebouw is ontworpen in een Interbellumstijl met kenmerken van een Engelse landhuisstijl, de overige gebouwen in een ambachtelijk traditionele stijl. Het complex bestaat uit een BEGRAAFPLAATS met POORTGEBOUW. Op de begraafplaats staan een BEMALINGSGEBOUWTJE en een LIJKENHUISJE.

In 1924 werd door de gemeente Appingedam besloten een nieuwe algemene begraafplaats te realiseren. De huidige locatie was niet de eerste keuze en werd tevens door de gezondheidsdienst van de gemeente afgeraden omdat de grond door een slechte afwatering te nat zou zijn. Uiteindelijk kocht de gemeente Appingedam toch vier hectare grond aan de westrand van Appingedam. De toegang tot de begraafplaats kwam aan de Jukwerderweg, die bij de aanleg nog de Jukwerdergrintweg heette en grotendeels onbebouwd was. In december 1925 is de aanleg van de begraafplaats gereed. Tegelijk met de aanleg van de begraafplaats worden ook huizen gebouwd aan de weg. Het poortgebouw ligt op enige afstand van de Jukwerderweg en de rooilijn van de huizen. Vanaf de weg tot aan het poortgebouw was een laan aangelegd. In het poortgebouw was oorspronkelijk links de beheerderswoning met een trap naar de bovenverdieping waar vermoedelijk de slaapkamers waren. In het rechterdeel waren een wachtkamer en bergruimtes.

Vanwege de strategische ligging heeft de begraafplaats ook een rol gespeeld in de Tweede Wereldoorlog. Op de begraafplaats waren verschillende verdedigingsstellingen aangelegd, waaronder een snelvuurkanon dat gericht stond op Tjamsweer en Oosterwijtwerd. Op 21 april 1945 vonden er urenlange, hevige gevechten plaats tussen de Canadezen en de Duitsers. Om half vijf bereikten de Canadezen de begraafplaats. Uiteindelijk duurde het nog tot zeven uur 's avonds voordat de eerste Canadees voet zette op de Westersingel. Appingedam werd op maandag 23 april 1945 volledig bevrijd. De begraafplaats telt 23 oorlogsgraven van oorlogsslachtoffers uit de Tweede Wereldoorlog. De meeste van hen kwamen om het leven tijdens de gevechten bij de bevrijding van Appingedam en Delfzijl in april 1945. De gelijkend vormgegeven graven zijn gegroepeerd in een apart aangelegd deel van de begraafplaats en voorzien van een herdenkingssteen. Ook liggen er meerdere graven van Molukse KNIL-veteranen en hun partners, deze graven zijn in 2022 aangewezen als historische graven. In 2023 is er een plaquette geplaatst ter herinnering aan de toekenning van deze status en als erkenning van de geschiedenis van de KNIL-veteranen en hun partners in Nederland.

De begraafplaats is rond 1955 aan twee zijdes uitgelegd met aan de westzijde een eenvoudige strook grafvelden en aan de oostzijde links en rechts van het poortgebouw enkele grafvelden en een strooiveld. In 1974 wordt het poortgebouw aan de begraafplaatszijde uitgebouwd en intern verbouwd. In het linkerdeel worden een wachtkamer, rouwkamers, bergingen en een sectieruimte gerealiseerd. De rechterzijde wordt verbouwd tot uitvaartruimte met een aula inclusief orgelnis, een keuken en toiletten. In 2005 verliest het poortgebouw zijn uitvaartfunctie en wordt het pand verbouwd tot een woonhuis met kantoorruimte. Op 27 februari 2023 breekt er een grote brand uit in het poortgebouw. Hierbij zijn een groot deel van het interieur evenals het dak en de dakruiter verwoest. De stichting BICSA (Behoud Industrieel en Cultureel erfgoed Stad Appingedam) is de huidige eigenaar en is van plan het pand te restaureren en te herbestemmen voor een maatschappelijke functie.

Omschrijving

Het POORTGEBOUW is gebouwd in Interbellumstijl met kenmerken van een Engelse landhuisstijl. Het kent een symmetrische opzet met een poort in het midden en een asymmetrische gevelindeling. Het gebouw is in twee fases gebouwd. Het voorste deel dateert van de eerste aanleg in 1925, het achterste deel is gebouwd in 1974 in een gelijkende architectuur maar met afwijkende baksteen. De gevels van het nieuwe deel zijn net iets terug liggend ten opzichte van het oude deel en de dakrand is afwijkend waardoor het nieuwe gedeelte duidelijk als zodanig te herkennen is maar architectonisch aansluit bij het oorspronkelijke deel. Het later aangebouwde deel valt vanwege bouwjaar en lage monumentale waarde buiten de bescherming. In februari 2023 heeft er een grote brand gewoed in het poortgebouw. Hierbij zijn de gevels gespaard gebleven; de rieten kap met schoorstenen, de dakruiter met klok en de niet oorspronkelijke dakvensters zijn verloren gegaan. De gevels zijn opgebouwd met een rode Groninger baksteen met een knip- of snijvoeg gemetseld in kruisverband op een trasraam van drie koppenlagen. De kozijnen zijn vermoedelijk oorspronkelijk maar het raamhout en glas is recentelijk vervangen. De roedeverdeling is wel gelijk gebleven en enkele deuren zijn nog oorspronkelijk. Boven bijna alle gevelopeningen zijn ontlastingsbogen ingemetseld, de overige gevelopeningen zijn voorzien van een rollaag. Onder de ramen zijn opvallend schuin geplaatste bakstenen dorpels geplaatst. De voorgevel heeft links van de poort een zesruitsvenster met drieruits bovenraam en vier vierruitsvensters; rechts van de poort heeft de gevel een dubbele zesruitsvenster en vier vierruitsvensters. Boven de poort is een gefrijnde betonnen of Bentheimer zandstenen latei zichtbaar met daarop in het midden de naam 'Rusthof'. Onder de latei links en rechts uitkragend getrap metselwerk. In het doorlopende metselwerk boven de poort een fors dakkapel voorzien van een vierruitsvenster dat aan de bovenzijde eindigt in een golvende dakvorm, gedekt met bitumineuze dakbedekking. De linkerzijgevel heeft een raam onder een rollaag en een deur met bovenraam. Tegen deze gevel zijn in 1974 berguimtes gebouwd. De rechterzijgevel heeft een deur en twee maal vier vierruitsvensters. De originele achtergevel is bij de uitbouw in 1974 verloren gegaan. Wel is de dakkapel in het achterdakvlak behouden. Dit betreft een forse gemetselde dakkapel met zadeldak met in het midden van de gevel een vierruitsvenster onder een rondboog. De gevels aan de binnenzijde van de poort zijn qua indeling nog gaaf. In de poort is nog de grens van het oorspronkelijke bouwdeel te herkennen door middel van een latei en links en rechts uitkragend getrap metselwerk. De linkergevel in de poort heeft links en rechts van een deur een dubbel vierruitsvenster zichtbaar. De rechtergevel in de poort heeft een enkele en dubbele deur. Aan het einde van de poort, in het deel uit 1974, een houten wit dubbel poorthek. Onduidelijk is of dit het originele hek betreft die na de uitbouw verplaatst is.

De BEGRAAFPLAATS bestaat uit een rechthoekig terrein met grotendeels rondom een sloot. De begraafplaats heeft een centrale as die onder het poortgebouw doorloopt tot aan de toegang vanaf de Jukwerderweg. Op deze centrale as bevindt zich naast het poortgebouw een rotonde in de vorm van een border, twee grafvelden en een paviljoenachtig gebouwtje met urnenmuren. Links en rechts van de centrale as zijn vier grote en twee kleinere grafvelden gescheiden door grindpaden. De grafvelden zijn per veld opgedeeld in kleinere delen door middel van een grote diversiteit aan haagjes en bomen onder andere meerdere kaukasische vleugelnoot bomen, hemelbomen, dennenbomen, treurwilgen, coniferen, beuken- en taxushagen.

De noord- en zuidzijde van het terrein betreft een U-vormig, iets hoger gelegen deel welke wordt afgesloten door een bakstenen keermuur. In deze keermuur zijn op meerdere plekken bakstenen trappen aanwezig. Op de uiteinden van deze verhoging liggen graven, het deel langs de rand is aan de noordzijde voorzien van een pad en aan de zuidzijde een grasstrook. Langs de bakstenen muur is een border met bomen en hagen zichtbaar. Langs deze randen, paden en graven een diversiteit van struiken waaronder beuken-, taxus- en laurierhagen, en bomen waaronder kastanjabomen, esdoorns, linde- en dennebomen. Ten noordwesten van de centrale as is een apart deel voor de slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog.

De begraafplaats is rond 1955 aan de west- en oostzijde uitgebreid met eenvoudige grafvelden. Het veld aan de westzijde wordt begrensd door een groenstrook en een meanderende sloot. Dit nieuwe deel is alleen toegankelijk via het pad op de middenas. In de aanleg is nog de oude begrenzing zichtbaar. De oostelijke uitbreiding betreft een invulling van de ruimte links en rechts van het poortgebouw. Links en rechts van de centrale as wordt deze uitbreiding verbonden met een bruggetje.

Op de begraafplaats bevinden zich een grote diversiteit aan graven met nog meerdere graven van kort na de aanleg en graven van bekende namen uit Appingedam en omgeving zoals de familie Brons van motorfabriek Brons en advocaat Arent Tonko Vos. De begraafplaats heeft 23 oorlogsgraven van oorlogsslachtoffers uit de Tweede Wereldoorlog en meerdere graven van Molukse KNIL-veteranen en hun families. Tevens zijn er drie graven ontworpen door Evert Rozema, later gemeentearchitect van Appingedam, in een aan de Amsterdamse school verwante stijl. Het eerste graf is uit 1928 en voor zijn vrouw, Jantina Nienhuis waar Rozema en zijn tweede vrouw Sijke Bosma later zijn bijgezet. De andere twee waren voor haar vriendin Hendrika Vos en familie.

Het BEMALINGSGEBOUWTJE is een eenvoudig, klein en rechthoekig gebouwtje opgetrokken in Groninger rode baksteen en gemetseld in een halfsteensverband. Het gebouwtje heeft aan drie zijden een gesloten gevel. De voorgevel heeft links een houten opgeklampte deur en rechts een stalen raam met roedeverdeling onder een gemetselde rondboog en onderdorpel. Op de bakstenen muren rust een houten zadeldak belegd met gegolfde Friese pannen. De randen van het dak zijn afgewerkt met houten boeidelen, de gevelpunten van het dak zijn afgewerkt met houten rabatdelen. De pompen zijn verwijderd en het gebouwtje wordt nu gebruikt voor opslag.

Het voormalige LIJKENHUISJE was oorspronkelijk een combinatie van een opbaarruimte en een bergplaats voor gereedschap. Bij de verbouw van het poortgebouw in 1974 is de opbaarfunctie verdwenen. Het betreft een rechthoekig gebouwtje grotendeels opgetrokken in rode Groninger baksteen en gemetseld in een halfsteensverband. Een deel van de rechter zijgevel is later opnieuw opgemetseld in een afwijkende baksteen en voeg. Op de bakstenen muren rust een houten zadeldak belegd met gegolfde Friese pannen. De randen van het dak zijn afgewerkt met houten boeidelen, de geveltoppen van het zadeldak zijn afgewerkt met houten gepotdekselde planken. In de voorgevel een houten opgeklampte deur en in de punt van de gevel een kleinere houten opgeklampte deur. Zowel de linkerzijgevel, de rechterzijgevel als de achtergevel heeft een houten vierruitsvenster onder een betonnen latei en een gemetselde onderdorpel. In de zijgevels zijn langs de dakrand de betonnen dwarsbalken zichtbaar evenals enkele ankers. De punt van de achtergevel heeft een houten vierruitsvenster.

In 1960 is er een werkplaats/kantine gebouwd naast het lijkenhuisje. Dit gebouw kent enige karakteristieke waarde maar valt buiten de bescherming van het gemeentelijk monument.

Waardering

Het complex is van algemeen belang voor de gemeente Eemsdelta op grond van de volgende criteria:

Cultuurhistorische waarde

Vanwege de waarde als voorbeeld van een begraafplaats met poortgebouw en bijgebouwen uit de jaren twintig van de twintigste eeuw.

Vanwege de waarde van het terrein als onderdeel van de Tweede Wereldoorlogsgeschiedenis van de gemeente Eemsdelta.

Vanwege de waarde van de oorlogsgraven van slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog en de graven van Molukse KNIL-veteranen.

Vanwege de waarde als funerair erfgoed in de gemeente Eemsdelta.

Architectuur- en tuinhistorische waarde

Vanwege de waarde van het poortgebouw als typologisch voorbeeld van een poortgebouw bij een begraafplaats.

Vanwege de esthetische kwaliteiten van het ontwerp van het poortgebouw.

Vanwege de waarde van het lijkenhuisje en bemalingsgebouwtje als typologische voorbeelden van bijgebouwen bij een begraafplaats.

Vanwege de waarde van de parkachtige aanleg, welke als zodanig nog herkenbaar is, als onderdeel van het oeuvre van de tuinarchitectenfamilie Vroom uit De Punt.

Stedenbouwkundige/ensemblewaarde

Vanwege de zeer beeldbepalende ligging van het complex aan de rand van de oude kern van Appingedam.

Vanwege de ensemblewaarde van een begraafplaats met poortgebouw, lijkenhuisje en bemalingsgebouwtje.

Authenticiteit

Vanwege de vrij hoge mate van gaafheid van het complex en de samenstellende onderdelen.

Vanwege de hoge mate van gaafheid van de stedenbouwkundige structuur in de directe omgeving van het complex.

Zeldzaamheid

Vanwege de hoge zeldzaamheidswaarde van een poortgebouw bij een begraafplaats in de gemeente Eemsdelta en de provincie Groningen.

Vanwege de zeldzaamheidswaarde van het complex in relatie tot voornoemde cultuurhistorische, (tuin)architectonische en stedenbouwkundige kenmerken.

Ons nummer	24070454
Uw nummer	
Adviesdatum	27-8-2024
Onderwerp	Aanwijzen tot gemeentelijk monument
Locatie	Jukwerderweg 19, 9901GL Appingedam
Status object	Karakteristiek pand
Bestemmingsplan	
Beoordelingskader	
Aanvraagsoort	Formeel overleg
Adviseur	Aron Banninga
Advies	Niet strijdig

Gemeente Eemsdelta
Postbus 15
9900 AA Appingedam

Groningen, 27-8-2024

Geachte college,

Betreffende bovengenoemde adviesaanvraag deelt de gemeentelijke Adviescommissie voor Omgevingskwaliteit u het volgende mee.

De adviesaanvraag betreft de aanwijzing van een complex bestaande uit een begraafplaats, poortgebouw, bemalingsgebouwtje en lijkenhuisje tot gemeentelijk monument.

De commissie wil haar waardering uitspreken voor de nieuwe eigenaren van het poortgebouw voor de inzet op de restauratie van het poortgebouw. Zij onderschrijft de waardering van het complex zoals opgesteld in de redengevende omschrijving. Hierbij geeft zij nog enkele suggesties mee voor de definitieve uitwerking.

Een poortgebouw bij een begraafplaats is zeldzaam in de gemeente Eemsdelta en de Provincie Groningen. Daarnaast is de aanleg van de bekende tuinarchitectenfamilie Vroom waardevol, nog relatief gaaf en goed herkenbaar. Tevens zijn er diverse historische graven op de begraafplaats aanwezig zoals de oorlogsgraven van slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog, de graven van Molukse KNIL-veteranen en de graven ontworpen door de architect Rozema. Voor de commissie is ook van hoge waarde de Tweede Wereldoorlogsgeschiedenis van deze plek als onderdeel van de cultuurhistorie van de gemeente.

Vanwege de combinatie van de hoge zeldzaamheidswaarde van het complex in relatie tot de hoge cultuurhistorische, (tuin)architectonische en stedenbouwkundige waarden adviseert de commissie positief op de aanwijzing tot gemeentelijk monument.

De commissie verwacht u aldus voldoende te hebben geadviseerd en is desgewenst graag bereid tot nadere toelichting en overleg.

Namens de commissie,
A.B. Banninga, secretaris en monumentenadviseur

Het advies is gebaseerd op onderstaande door de gemeente aangeleverde stukken:

- Foto's poortgebouw.pdf
- Foto's begraafplaats en bijgebouwen.pdf
- Informatie Tweede Wereldoorlog Rusthof Joel Stoppels.pdf
- concept Redengevende omschrijving Poortgebouw en Begraafplaats Rusthof Appingedam.pdf